

INSTITUT DĚTÍ A MLÁDEŽE
Ministerstva školství,
mládeže a tělovýchovy

PERSPEKTIVY 2003

(ZPRÁVA Z POLYTEMATICKÉHO VÝZKUMU)

PRAHA, LISTOPAD 2003

OBSAH

Úvodem	3
1. Postoje SŠ k manželství a k rodičovství	4
1.1. Možnost realizace přání a zájmů	4
1.2. Předpoklady osamostatnění se mladých lidí (sňatek, rodina)	4
1.2.1 Okolnosti podstatné pro uzavření sňatku	6
1.2.2 Problematika narození dítěte	8
1.2.3 Okolnosti důležité pro narození dítěte	9
1.2.4 Perspektivy manželství, rodičovství, bydlení v horizontu 15 let	12
2. Životní plány SŠ s důrazem na práci a studium	14
2.1 Problematika prvního zaměstnání	14
2.2 Další studium	19
2.3 Životní úroveň	21
2.4 Postoje k EU	22
3. Využívání a dostupnost technologií u dětí staršího školního věku (Žáci základních škol a používání moderních prostředků komunikace a VT)	24
4. Shrnutí	28
Popis výběrového vzorku	33

Úvodem

Institut dětí a mládeže v návaznosti na dříve rozvíjený výzkum, včetně potřebné aktualizace, realizoval v roce 2003 polytematický průzkum pod názvem „**Perspektivy mladých lidí**“. Průzkum byl realizován ve čtyřech krajích ČR, celkem bylo zpracováno 400 dotazníků od studentů středních škol. Sběr probíhal v květnu a červnu tohoto roku.

Průzkum se zabýval otázkami dostupnosti bydlení, názory na manželství a rodičovství, názory na budoucí zaměstnání, další vzdělávání a událostmi., jež očekávají v horizontu do 15 let (bydlení, zaměstnání, výkon vedoucí funkce a podobně).

Presentujeme zde difference mezi názory děvčat a chlapců a tam, kde je to relevantní i regionální difference (difference mezi Prahou – jako regionu s relativně vysokými mzdami a nízkou nezaměstnaností a Ústím nad Labem jako protikladu, co do výšky mezd, nezaměstnanosti a podobně).

S ohledem na velikost vzorku nelze zjištěné výsledky přeceňovat, v každém případě jde o hypotézy pro další výzkum.

Poznámka: údaje jsou uváděny v %, v některých případech je využíván aritmetický průměr, dopočet odpovědí do 100 % tvoří podíl těch, kteří na danou otázku neodpověděli.

1. Postoje SŠ k manželství a k rodičovství

1.1. Možnost realizace přání a zájmů

Osamostatnění od rodičů a začátky vlastního, samostatného života jsou nejen předmětem úvah, zájmu a (někdy i obav) každého mladého člověka (ale i jeho rodičů). Ne vždy všechno závisí na vůli a přání jedince a možnostech jeho rodiny (ale i obce, státu aj.). Realizaci potřeb a zájmů s vyšší určitostí předpokládá v průměru 35 % dotázaných, nejskeptičtější jsou chlapci.

Otázka: Domníváte se, že naše společnost Vám v současnosti umožňuje realizovat Vaše potřeby a zájmy?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
ano	9	5	11	8	10
spíše ano	26	30	27	27	25
částečně	44	43	40	39	49
spíše ne	11	10	8	15	8
ne	5	6	6	7	3
neví	4	5	4	4	3

Optimističtí jsou především chlapci, pesimistické odpovědi dávají mladí Pražané.

Otázka: Pokud jde o budoucnost /nejbližších 5 let/, pak se podle Vašeho názoru situace, pokud jde

o možnost realizace Vašich potřeb a zájmů:

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
podstatně zlepší	9	8	14	12	6
spíše se zlepší	31	25	38	34	27
částečně se zlepší, částečně zhorší	36	48	24	33	37
spíše se zhorší	8	5	9	7	8
bude horší než nyní	3	4	1	3	3
nevím, nedovedu posoudit	14	9	13	9	19

1.2. Předpoklady osamostatnění se mladých lidí (sňatek, rodina)

Jedním ze závažných problémů většiny mladých lidí je nalezení vhodného samostatného bydlení. Ukažme tedy, jak mladí lidé v současnosti bydlí a jaké očekávají v budoucnosti změny.

Otázka: Kde bydlíte (Vaše rodina)?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
v nájemním bytě	17	27	17	16	19
v družstevním bytě	22	31	23	22	22
v bytě v osobním vlastnictví	26	17	31	30	24
ve vlastním domě, domku	33	21	27	31	35

Přestože třetina mladých lidí bydlí s rodiči v rodinném domě, jen zhruba sedmina respondentů předpokládá bydlení u rodičů, více než třetina takovou možnost nemá a polovina dotázaných je připravena hledat samostatné bydlení.

Tabulka: Představy respondentů o řešení prvního samostatného bydlení

máme (rodiče partnera) velký dům (byt), kde mohu (s partnerem) v budoucnu bydlet	15
dům (byt) je velký, ale raději bych v budoucnu bydlel(a) samostatně	49
u rodičů se v budoucnu bydlet nedá (byt je malý)	36

Pochopitelně jsou to děvčata, které cítí mírně silnější potřebu samostatného bydlení, dostupnost bydlení je pravděpodobně výrazně vyšší v mimopražském regionu (nižší ceny bytů, pozemků, stavebních prací a podobně).

Tabulka: Představy respondentů o řešení prvního samostatného bydlení

	Praha	Ústí	muži	ženy
mám, kde v budoucnu bydlet	12	13	16	13
raději bydlet samostatně	36	55	47	51
u rodičů se bydlet nedá	50	32	36	36

Výše vyjádřená potřeba samostatného bydlení u děvčat nachází vyjádření ve vyšším zájmu o stavební spoření i zájem o získání nájemního bytu v nižších, na našem trhu obvykle nedostupných cenových relacích. Dostupnost bydlení v mimopražském regionu se promítá do zájmu o stavební spoření (nižší ceny bytů, pozemků, stavebních prací se promítají i do cílové částky stavebního spoření, v Praze obvykle stavební spoření nestačí na pořízení samostatného bydlení).

Otázka: Co byste pro získání samostatného bydlení udělal(a), děláte?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
mám stavební spoření od rodičů	65	52	75	62	68
uvažuji o vlastním stavebním spoření	51	46	57	44	56
hodlám si vzít hypotéku	25	23	27	26	24
partner(ka) má vlastní byt (bydlení)	18	21	15	18	18
přestěhoval(a) bych se za nabídkou bytu	43	43	42	41	45
šel(a) bych do podnájmu (do 5 000 Kč)	54	59	50	48	60
šel(a) bych do podnájmu (do 10 000 Kč)	16	26	12	14	18
šel(a) bych do podnájmu (do 15 000 Kč)	4	5	4	4	3

1.2.1. Okolnosti podstatné pro uzavření sňatku

Z hlediska sňatku dotázaní preferují citové vztahy, důvěru v partnera a jeho vlastnosti (86 %), silný citový vztah, lásku (85 %), ale i finanční zajištění, ukončené vzdělání, ekonomickou samostatnost a přiměřený výdělek (okolo 65 %). Na okraji zájmu zůstává (zřejmě pod vlivem zkušenosti) jistota podpory ze strany státu (26 %).

Otázka: Jaké jsou podle Vás důležité okolnosti pro uzavření sňatku?

(1=nejméně důležité, 5=nejvíce důležité)

	1	2	3	4	5
dostatečně dlouhá známost	3	9	34	25	27
získání zkušeností, postavení v zaměstnání	10	21	32	23	14
důvěra v partnera a jeho vlastnosti	4	3	6	21	65
silný citový vztah, láska	5	2	6	18	67
vlastní byt (i nájemní)	8	22	32	22	15
dostatečný finanční příjem	3	13	34	32	16
jistota podpory ze strany státu	16	19	37	17	9
ekonomická samostatnost, výdělek	3	10	22	41	23
možnost bydlení alespoň u rodičů	18	16	35	17	13
byt, dům v osobním vlastnictví	11	16	27	23	22
dovršení plnoletosti	10	5	13	15	35
ukončené vzdělání	8	7	20	23	42
jistota podpory ze strany rodiny	7	10	28	29	24
finanční zajištění	2	6	24	34	33
zájem, aby se děti narodily v manželství	12	12	20	22	32
bezpečný sexuální život	5	10	20	19	45

Pokud převedeme pětistupňovou škálu na aritmetický průměr, můžeme tímto způsobem hodnotit difference mezi děvčaty a chlapci a regiony.

Děvčata mají pravděpodobně ve vztahu ke sňatku zodpovědnější postoje, zdůrazňují oproti chlapcům zejména:

- silný citový vztah, lásku (4,62)
- důvěru v partnera a jeho vlastnosti (4,61)
- dovršení plnoletosti (4,13)
- bezpečný sexuální život (4,00)
- ukončené vzdělání (3,94)
- zájem, aby se děti narodily v manželství (3,57)
- možnost bydlení alespoň u rodičů (2,97)

Regionální rozdíly naznačují, že existují rozdíly v hodnotách (pravděpodobně se lze odvolat na koncept tradičních hodnot versus hodnot utvářených masovou společností), mládež z Ústí nad Labem oproti mladým Pražanům zdůrazňuje zejména:

- důvěru v partnera a jeho vlastnosti (4,47)
- dovršení plnoletosti (4,25)
- ukončené vzdělání (4,10)
- bezpečný sexuální život (3,98)
- dostatečně dlouhou známost (3,75)
- zájem, aby se děti narodily v manželství (3,57)
- jistotu podpory ze strany rodiny (3,56)
- dostatečný finanční příjem (3,53)
- vlastní byt (i nájemní) (3,28)
- jistotu podpory ze strany státu (2,82)

Výše zmíněná data naznačují, že regionální difference poněkud převažují nad diferencemi dle pohlaví. Celkový přehled poskytuje následující tabulka.

Otázka: Jaké jsou podle Vás důležité okolnosti pro uzavření sňatku?

(škála 1-5, aritmetický průměr)

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
dostatečně dlouhá známost	3,58	3,40	3,75	3,56	3,64
získání zkušeností, postavení v zaměstnání	3,03	2,92	3,12	3,09	3,01
důvěra v partnera a jeho vlastnosti	4,37	4,10	4,47	4,14	4,61
silný citový vztah, láska	4,35	4,52	4,54	4,11	4,62
vlastní byt (i nájemní)	3,10	2,96	3,28	3,11	3,10
dostatečný finanční příjem	3,40	3,17	3,53	3,47	3,39
jistota podpory ze strany státu	2,75	2,63	2,82	2,79	2,73
ekonomická samostatnost, výdělek	3,66	3,56	3,74	3,58	3,77
možnost bydlení alespoň u rodičů	2,82	2,94	2,93	2,69	2,97
byt, dům v osobním vlastnictví	3,24	3,12	3,28	3,27	3,24
dovršení plnoletosti	3,96	3,55	4,25	3,80	4,13
ukončené vzdělání	3,78	3,33	4,10	3,62	3,94
jistota podpory ze strany rodiny	3,48	3,16	3,56	3,27	3,67
finanční zajištění	3,85	3,71	3,84	3,75	3,96
zájem, aby se děti narodily v manželství	3,42	3,08	3,57	3,33	3,57
bezpečný sexuální život	3,82	3,48	3,98	3,63	4,00

Mladí lidé vcelku obecně uznávají potřebu manželství (výchova dětí, zajištění partnerů), nicméně nejvyšší podíl (odpovědi rozhodně ano, ano) - 55 % respondentů se domnívá, že děti lze vychovávat i mimo manželství. Tento doklad rozvolňování tradičních vztahů je sice v souladu s obecnými trendy v Evropě i jinde, nicméně je výzvou pro úvahy typu „co lze udělat pro zlepšení demografického vývoje“.

Otázka: **Co si myslíte o manželství? (1= rozhodný souhlas, 5=rozhodný nesouhlas)**

	1	2	3	4	5
nejlepší známá instituce pro výchovu dětí	23	21	30	10	13
omezují svobodu muže i ženy	8	11	33	20	26
dítě je možno mít i vychovávat mimo manželství	34	21	22	13	9
je to vzájemné zajištění obou partnerů	19	25	32	11	10
pokud si člověk neplánuje děti je zbytečné	7	9	21	19	40

Manželství jako instituce je rozporuplně hodnocena (chlapci zdůrazňují výchovu dětí – která ovšem obvykle spočívá na matkách a následně omezení své svobody, děvčata naznačují možnost výchovy dětí bez partnera). Mimopražský region tyto problémy nevnímá tak vyostřeně.

Otázka: **Co si myslíte o manželství? (škála 1-5, aritmetický průměr)**

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
nejlepší známá instituce pro výchovu dětí	2,61	2,56	2,61	2,39	2,81
omezují svobodu muže i ženy	3,39	3,39	3,55	3,14	3,63
dítě je možno mít i vychovávat mimo manželství	2,34	2,07	2,58	2,61	2,16
je to vzájemné zajištění obou partnerů	2,60	2,62	2,51	2,49	2,70
pokud si člověk neplánuje děti je zbytečné	3,67	3,47	3,90	3,57	3,80

Odpovědnost dívek ve vztahu k rodičovství se projevuje ve vyšším používání antikoncepce (více či méně často ji používá 67 % dívek, oproti 38 % u chlapců), vyšší společenský tlak na dodržování tradičních hodnot se projevuje i v regionálním srovnání.

Otázka: **Užíváte antikoncepci?**

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
ne	21	28	15	13	27
jen někdy	14	15	12	16	12
trvale	40	35	46	22	55
netýká se Vás	19	20	22	36	5

1.2.2. Problematika narození dítěte

Vzhledem k tomu, že se obvykle řada dětí rodí neplánovitě – viz i míra používání antikoncepce, jsme se zabývali i problematikou nechtěného těhotenství.

První dvě otázky byly položeny chlapcům, kteří v užívání antikoncepce rozhodně nevyužívají. Každý dvacátý by v případě trvalé partnerky resignoval na převzetí příslušné odpovědnosti, v případě náhodné partnerky by tak učinil již každý sedmý (přičemž většina vlastně ani neví jak by situaci řešila).

Otázka: Jak byste řešil situaci, kdyby Vaše partnerka (neplánovaně) otěhotněla?

V případě, že by šlo o:

	trvalá partnerka	náhodná známost
sňatkem a porodem dítěte	66	9
sňatkem a potratem	4	3
rozešel byste se s ní	1	12
nevím	22	66

U dívek výše zmíněná míra nejistoty ve vztahu k řešení není tak vysoká. Údaje ale nesevřídčí víře dívek v kvalitu jejich současných vztahů (jen 61 % by volilo sňatek, 6 % potrat, 16 % porod

bez sňatku). V případě náhodné známosti by potrat volila více než třetina dívek – to nesevřídčí o kvalitě výchovy k rodičovství, znalosti o zdravotních rizicích potratu jsou pravděpodobně nízké.

Otázka: Jak byste řešila situaci, kdybyste neplánovaně otěhotněla? V případě, že by šlo o:

	trvalého partnera	náhodnou známost
sňatkem a porodem dítěte	61	2
sňatkem a potratem	1	2
porodem dítěte bez sňatku	16	22
potratem	6	36
nevím	13	28

Pozitivnější jsou názory na plánovaný počet dětí. Přes trvale poklesající křivku porodnosti, dospívající mládež do jisté míry ve svých plánech replikuje minulý demografický vývoj – děti nechce mít jen okolo 6 % dotázaných. Vyšší ochota mít děti se projevuje u dívek a v mimopražském regionu.

Skutečnosti, které během následujících cca 10 let tyto představy o počtu dětí radikálně změní, by měly být předmětem politiky státu ve větší míře než dosud. Nelze pravděpodobně spoléhat jen na ekonomická opatření (jistě v našich podmínkách poddimenzionalizovaných), či odvolávání se na hodnotové orientace.

Otázka: Plánujete mít děti? (v %)

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
ano, jedno	10	19	11	13	8
ano, dvě	68	61	67	62	73
ano, více než dvě	11	11	12	8	14
nechcete mít děti	6	6	5	7	5

1.2.3. Okolnosti důležité pro narození dítěte

Jisté je, že materiální zajištění v představách mladých lidí nehraje zanedbatelnou roli (mladí lidé chtějí především stát na svých vlastních nohách a mít možnost dostatečného výdělků).

Otázka: Jaké jsou podle Vás důležité okolnosti pro narození dítěte?
(1 nejméně důležité, 5 nejvíce důležité)

	1	2	3	4	5
dostatečně dlouhá známost	4	7	25	28	34
získání zkušeností, postavení v zaměstnání	5	10	29	33	21
ověření schopnosti společného života soužitím před sňatkem	4	4	21	37	32
úspory okolo 100 tisíc korun	13	20	35	18	11
vlastní byt (i nájemní)	4	5	23	32	32
	1	2	3	4	5
dostatečný finanční příjem	3	3	17	37	37
jistota podpory ze strany státu	9	11	43	25	10
ekonomická samostatnost, výdělek	2	5	21	35	34
možnost bydlení (alespoň u rodičů aj.)	4	7	21	26	38
lepší zákony umožňující matkám, pracovat a více si přidělovat	8	12	27	28	22
byt, dům v osobním vlastnictví	5	11	24	29	28
dovršení plnoletosti	4	4	11	19	58
ukončené vzdělání	5	4	11	24	53
jistota podpory ze strany rodiny	4	4	19	33	38

Dívky obecně kladou vyšší důraz na položky předložené v naší baterii. Mezi první čtyři položky patří:

- dovršení plnoletosti
- ukončené vzdělání
- jistota podpory ze strany rodiny
- dostatečný finanční příjem

Mezi nejméně zdůrazňované předpoklady u **dívek** patří:

- byt, dům v osobním vlastnictví
- získání zkušeností, postavení v zaměstnání
- jistota podpory ze strany státu
- úspory okolo 100 tisíc korun

Mezi první čtyři položky u **chlapců** patří:

- dostatečný finanční příjem
- dovršení plnoletosti
- ukončené vzdělání
- ekonomická samostatnost, výdělek

Mezi nejméně zdůrazňované předpoklady u chlapců patří:

- získání zkušeností, postavení v zaměstnání
- jistota podpory ze strany státu
- lepší zákony umožňující matkám starajícím se o své děti, pracovat a více si přivydělávat
- úspory okolo 100 tisíc korun

Zajímavé je porovnání důrazu na jednotlivé položky ve srovnání obou regionů. Mezi první čtyři položky patří:

Praha	Ústí
ukončené vzdělání	dovršení plnoletosti
dostatečný finanční příjem	ukončené vzdělání
dovršení plnoletosti	ekonomická samostatnost, výdělek
ekonomická samostatnost, výdělek	dostatečný finanční příjem

Mezi poslední čtyři položky u mladých lidí podle regionů shodně patří:

- získání zkušeností, postavení v zaměstnání
- lepší zákony umožňující matkám starajícím se o své děti, pracovat a více si přivydělávat
- jistota podpory ze strany státu
- úspory okolo 100 tisíc korun

Otázka: Jaké jsou podle Vás důležité okolnosti pro narození dítěte?
(škála 1-5, aritmetický průměr).

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
dostatečně dlouhá známost	3,75	3,55	3,92	3,80	3,74
získání zkušeností, postavení v zaměstnání	3,45	3,17	3,59	3,41	3,51
ověření schopnosti společného života soužitím před sňatkem	3,79	3,60	3,90	3,72	3,88
úspory okolo 100 tisíc korun	2,85	2,67	2,93	2,73	2,96
vlastní byt (i nájemní)	3,71	3,43	3,81	3,52	3,90
dostatečný finanční příjem	3,95	3,70	4,04	3,88	4,04
Jistota podpory ze strany státu	3,05	2,74	3,17	3,06	3,07
ekonomická samostatnost, výdělek	3,83	3,63	4,05	3,81	3,89
možnost bydlení (alespoň u rodičů aj.)	3,78	3,43	3,80	3,53	4,03
lepší zákony umožňující matkám pracovat a přivydělávat si	3,34	3,16	3,50	3,03	3,63
byt, dům v osobním vlastnictví	3,54	3,40	3,69	3,44	3,63
dovršení plnoletosti	4,09	3,63	4,36	3,87	4,31
ukončené vzdělání	4,03	3,70	4,24	3,84	4,20
Jistota podpory ze strany rodiny	3,87	3,55	3,85	3,68	4,08

Dívky a mladí Pražané mají poměrně přesnější představu o tom, že výdaje spojené s narozením dítěte a prvním rokem jeho života, nejsou zanedbatelné. Přiměřené představy má okolo třetiny mladých lidí.

Otázka: Máte představu, kolik stojí první rok života dítěte (včetně kočárku, oblečení, výživy aj.)?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
Neví	19	19	20	23	14
nejméně 30 000 Kč	8	11	4	6	10
nejméně 50 000 Kč	22	16	33	26	19
nejméně 75 000 Kč	21	19	19	21	21
nejméně 100 000 Kč	19	23	13	13	25
více než 100 000 Kč	10	10	10	9	10

Podobně nevalně dopadl i dotaz na znalost dávek pro rodinu a dítě (a to musíme předpokládat, že udávaná znalost nebude nejpřesnější).

Otázka: Víte jaké jsou sociální dávky na dítě a rodinu?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
udávaná znalost dávek	36	24	27	27	43

Podobně rozpačitě respondenti odpovídají na otázku po délce mateřské dovolené (alespoň u dívek bychom očekávali lepší znalost).

Otázka: Víte jak je dlouhá mateřská dovolená?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
neví	26	27	32	33	20
asi tři měsíce	5	5	1	6	5
asi šest měsíců	17	14	15	14	18
asi rok	47	52	48	43	51

Jedním ze zdrojů nárůstu podílu matek – samoživitelek je i využívání (zneužívání) sociálních dávek (vynucených i právní úpravou možnosti matek na mateřské dovolené si vydělávat – v současnosti bylo toto omezení zrušeno, nicméně je vázáno na péči o dítě). Zhruba třetina mladých lidí by byla ochotna kvůli vyšší finanční dotaci pro nesezdané matky podvádět (poněkud více ženy).

Otázka: Rozdíl v rodičovském příspěvku mezi vdanou ženou a tzv. matku samoživitelku je až 4500

korun měsíčně. Stály by Vám ty peníze za to, abyste žili se svým partnerem bez sňatku?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
ano	12	14	10	9	14
spíše ano	23	22	21	24	23
spíše ne	39	34	45	34	41
ne	23	25	21	26	20

1.2.4 Perspektivy manželství, rodičovství, bydlení v horizontu nejbližších 15 let

Respondenti byli požádáni, aby zkusili odhadnout v jakém časovém horizontu se odehrají některé významné události jejich života.

Do pěti let předpokládá sňatek pouze 14 % dotázaných (připomeňme, že řada z nich hodlá dále studovat), častěji jde o ženy. Řádově do 30 let věku si manželství plánují dvě třetiny respondentů. Zdrženlivěji se ve vztahu ke sňatku vyjadřují mladí Pražané a muži.

Otázka: Kdy předpokládáte, že se vdáte, oženíte?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
Do jednoho roku	2	1	3	3	1
Do pěti let	12	8	14	9	15
Do deseti let	40	36	40	36	44
Do patnácti let	21	27	24	23	19
Déle	10	13	5	12	8
Nikdy	7	2	4	7	7

Ještě zdrženlivěji se mladí lidé vyjadřují k narození dítěte. Do pěti let předpokládá narození dítěte pouze 17 % dotázaných, častěji jde opět o ženy. Řádově do 30 let věku jde o polovinu dotázaných (53 %, muži 51 %, ženy 70 %). Více než čtvrtina respondentů plánuje první dítě až spíše po třicítce. První dítě si nepřeje 5 % dotázaných.

Otázka: Kdy předpokládáte, že se Vám narodí první dítě?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
do jednoho roku	7	3	5	8	4
do pěti let	10	17	20	17	20
do deseti let	36	34	30	26	46
do patnácti let	20	26	24	23	18
Déle	8	9	4	11	6
Nikdy	5	1	3	5	4

Co se týká druhého dítěte je situace následující: do pěti let předpokládá narození druhého dítěte pouze 14 % dotázaných. Řádově do 30 let věku jde o třetinu dotázaných (spíše Pražané). Zhruba dvě pětiny respondentů plánují druhé dítě až spíše po třicítce (spíše muži). Druhé dítě si nepřeje 10 % dotázaných (častěji muži).

Otázka: Kdy předpokládáte, že se Vám narodí druhé dítě?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
do jednoho roku	4	1	2	6	2
do pěti let	8	4	9	7	10
do deseti let	20	25	16	17	23
do patnácti let	30	26	39	23	37
Déle	19	18	17	22	16
Nikdy	10	10	8	13	6

Zhruba polovina mladých lidí se domnívá, že do pěti let získá nájemní byt, necelá pětina byt v osobním vlastnictví, necelá desetina vlastní dům.

Otázka: Kdy předpokládáte, že získáte vlastní byt, samostatné bydlení

	do roku	do 5 let	do 10 let	do 15 let	déle	nikdy
Nájemní byt	22	26	20	4	4	16
družstevní byt	11	19	21	8	6	23
byt v osobním vlastnictví	8	11	27	21	14	12
vlastní dům	5	4	16	21	31	13

Diference podle pohlaví a regionu nejsou výrazné (děvčata jsou si jistější co do nájemního bytu).

Tabulka: Do pěti let předpokládá, že získá:

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
nájemní byt	48	50	47	46	51
družstevní byt	30	27	28	31	29
byt v osobním vlastnictví	19	18	16	21	16
vlastní dům	9	8	7	9	9

2. Životní plány SŠ s důrazem na práci a studium

2.1. Problematika prvního zaměstnání

Zhruba třetina respondentů předpokládá, že při hledání prvního zaměstnání nebude mít problémy, optimističtější jsou chlapci, region nehraje větší vliv.

Otázka: Myslíte si, že budete mít problémy při získávání svého prvního místa?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
ano	18	12	14	16	19
spíše ano	45	48	50	39	50
spíše ne	28	26	25	32	25
ne	8	9	9	10	6

Předpokládaným důvodem obtíží je nezájem o absolventy a skutečnost, že nabízené platy jsou nízké. Zde již se projevuje vyšší nezaměstnanost v Ústí nad Labem (místa nejsou), dívky si stěžují na diskriminaci.

Otázka: Pokud předpokládáte, že budete mít problémy, bude to z důvodu:

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
nevím o žádných místech (nejsou)	34	26	46	33	35
místa v mém oboru nejsou	22	12	28	21	22
na vhodných místech jsou lidé bez kvalifikace	41	41	44	36	45
není zájem o absolventy	63	61	67	54	70
zaměstnavatelé nechtějí ženy	25	22	27	14	35
nabízené platy jsou nízké	64	59	65	58	69
bytové důvody	31	32	36	32	30
rodinné důvody	16	20	20	18	14

Skutečnost, že získají pracovní místo do 3 měsíců od ukončení školy uvádí nejčastěji mladí Pražané a chlapci.

Otázka: Myslíte si, že vhodné pracovní místo seženete:

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
ihned	7	9	5	8	6
do 2 měsíců	23	26	26	30	18
do 3 měsíců	16	17	16	12	19
do půl roku	27	24	31	22	30
do roku	14	8	14	15	12
asi déle než půl roku	12	9	8	9	14

Kritičtější k nezaměstnanosti jako sociálnímu jevu jsou mladí lidé z ekonomicky ohroženého regionu a dívky.

Otázka: Co si myslíte o nezaměstnanosti:

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
průvodní jev tržního hospodářství	64	67	56	73	57
normální, pokud netrvá dlouho	62	59	64	56	69
vede k pocitu nepotřebnosti	61	51	64	50	70
vede ke zvyku žít s podporou státu	79	69	94	73	85
vede k práci načerno	81	79	88	74	87

Představu, že mladí lidé by v případě nezaměstnanosti měli vzít jakoukoliv práci, respondenti odmítají, chtějí uplatnit svou nabytou kvalifikaci (přesněji získané vzdělání), chtějí pracovat v oboru, ale neodmítají ani rekvalifikace, třetina je ochotna brát podporu a pracovat v šedé ekonomice.

Otázka: Kdybyste byl(a) nezaměstnaný(á), přijal(a) byste:

jakoukoliv práci za jakýchkoliv podmínek	10
jakoukoliv práci, pokud by byla stálá	38
jakoukoliv práci, pokud by byla dobře placená	65
jakoukoliv práci, přiměřenou kvalifikaci	75
pouze stálou práci, dobře placenou, přiměřenou kvalifikaci	70
dobrovolnou práci, neplacenou sociální aktivitu	18
využil(a) situace k cestování do cizích zemí	69
zkusil(a) založit vlastní společnost, firmu	38
práci „načerno“ bez vykazování příjmů	33
nabídku rekvalifikace, další studium atd.	73

Srovnáme-li Prahu a Ústí, zjistíme, že přes stejné pořadí kladou mladí lidé z ohroženého regionu větší důraz na všechny námi nabízené strategie (práci načerno by častěji přijali mladí Pražané – o 13 bodů). Chlapci zdůrazňují dobře placenou práci, vlastní podnikání, ale i práci „načerno“.

Otázka: Kdybyste byl(a) nezaměstnaný(á), přijal(a) byste:

	Praha	Ústí	muži	ženy
jakoukoliv práci za jakýchkoliv podmínek	13	12	9	11
stálou práci	30	43	37	40
dobře placená	58	69	68	61
přiměřená kvalifikaci	70	79	74	75
stálá, placená, přiměř. kvalifikaci	65	75	69	71
dobrovolnou práci	21	18	21	16
cestování	64	74	64	73
vlastní společnost, firma	43	44	46	30
práce „načerno“	46	33	39	27
rekvalifikace, studium	75	81	66	79

MPSV hledá cesty jak snížit nezaměstnanost absolventů škol a pomoci jim získat pracovní zkušenosti (např. stáže). Takové řešení je pravděpodobně přijatelnější v regionech ohrožených nezaměstnaností a pro dívky.

Otázka: V současnosti se hledají možnosti, jak pomoci nezaměstnaným absolventům získat pracovní zkušenosti (a někdy i místo). Např. se nabízejí až roční stáže v podnicích, kdy

absolvent místo platu pobírá podporu v nezaměstnanosti. Přijal(a) byste takové řešení?

Celkem	64
Praha	52
Ústí	74
muži	53
ženy	73

Často se spekuluje nad tím, že rozdíl mezi mzdou a podporou v nezaměstnanosti dostatečně nemotivuje nezaměstnané k hledání zaměstnání. S ohledem na to, že nástupní platy absolventů jsou obecně nízké, se můžeme domnívat, že demotivace se týká cca 20 % absolventů. Diference podle pohlaví nejsou výrazné. Pražané jsou realističtější.

Otázka: Při jakém rozdílu mzdy a podpory v nezaměstnanosti se vyplatí pracovat?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
do 500 Kč	5	2	5	6	4
501 – 1000 Kč	8	3	10	7	9
1001 – 2000 Kč	14	11	16	12	16
2001 – 2500 Kč	13	17	13	13	12
2501 – 3000 Kč	14	12	14	11	18
více než 3000 Kč	43	49	42	46	40

Dále nás zajímali názory na platový postup v časové perspektivě. Co do získání průměrného platu jsou respondenti dosti optimističtí. Zvláště v odvětvích, kde se uplatňují tabulky preferující vliv délky pracovní zkušenosti, absolventi po nástupu do praxe zjistí, že budou muset vyčkat daleko déle. Je otázkou nakolik se to projeví v jejich jednání (např. fluktuací, kde příkladem mohou být mladí učitelé, kteří po několika málo letech práce ve školství přecházejí do jiných oborů, jinou strategií je resignace na tento stav a vyčkávání). Provázanost výšky platu s délkou praxe je obecně demotivující, u absolventů přímo škodlivá (zvláště pokud jde o nadanější, schopnější a motivované mladé lidi, dochází k nenahraditelné ztrátě lidského potenciálu).

Otázka: Kdy předpokládáte, že získáte zaměstnání dle výšky platu?

	do roku	do 5 let	do 10 let	do 15 let	déle	nikdy
průměrně placené	13	39	23	7	2	3
nadprůměrně placené	1	14	35	25	14	3
vysoce nadprůměrně placené	1	4	14	20	22	30

Nadprůměrné očekávání v tomto ohledu vykazují chlapci a mladí lidé z Ústí nad Labem.

Tabulka: Předpoklad získání zaměstnání dle výšky platu do pěti let

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
průměrně placené	52	56	59	56	58
nadprůměrně placené	15	13	18	26	10
vysoce nadprůměrně placené	5	3	3	4	4

Přestože se s rozvojem malých a středních podniků zvýšil počet řídicích funkcí a zlepšily se možnosti mladých lidí vykonávat řídicí funkce, očekávání zjištěná naším průzkumem nejsou příliš reálná. V každém případě se potvrzuje, že mladí lidé mají zájem o výkon řídicích funkcí.

Otázka: Kdy předpokládáte, že budete řídit pracovní tým?

	do roku	do 5 let	do 10 let	do 15 let	déle	nikdy
do 5 zaměstnanců	4	19	25	15	10	20
do 10 zaměstnanců	1	8	21	20	14	27
více než 10 zaměstnanců	1	3	11	17	19	40

Vyšší očekávání ve vztahu k řídicím funkcím vykazují chlapci.

Tabulka: Předpoklad získání řídicí funkce do 5 let

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
do 5 zaměstnanců	23	23	21	27	19
do 10 zaměstnanců	9	8	7	13	5
více než 10 zaměstnanců	4	4	2	4	3

Zhruba 30 % mladých lidí očekává, že do pěti let získá alespoň roční pracovní zkušenost v zahraničí. Přestože nemáme možnost srovnání s minulostí, můžeme se domnívat, že mladí lidé anticipují přistoupení ČR k EU.

Otázka: Kdy předpokládáte, že získáte alespoň roční pracovní zkušenost v zahraničí?

	Celkem
do jednoho roku	5
do pěti let	24
do deseti let	19
do patnácti let	11
déle	14
nikdy	19

Regionální difference nejsou patrné, zajímavé je, že jsou to dívky, které častěji očekávají, že do pěti let získá alespoň roční pracovní zkušenost v zahraničí. Doufejme jen, že jde o zájem o práce pomocnic s dětmi, práci v rodinách spojenou se získáváním jazykových zkušeností (nabídka práce v zábavním průmyslu totiž končí často zneužíváním žen).

Tabulka: Předpoklad získání alespoň roční pracovní zkušenosti v zahraničí do pěti let

Praha	Ústí	muži	ženy
32	30	24	33

Výsledky naznačují, že mladí lidé mají poměrně značný zájem o samostatné podnikání, bylo by tedy žádoucí jejich zájmu využít a vytvářet pro jeho realizaci potřebné podmínky (vzdělávací, úvěrové a podobně).

Otázka: Kdy předpokládáte, že se pracovně osamostatníte, budete podnikat, tak abyste se:

	dobře uživil(a)	stal (a) významným podnikatelem
do jednoho roku	6	1
do pěti let	19	5
do deseti let	27	13
do patnácti let	13	20
déle	10	18
nikdy	18	34

Vyšší ochotu k podnikání vykazují chlapci, regionální difference nejsou patrné.

Tabulka: Předpoklad podnikání do 5 let:

	Praha	Ústí	muži	ženy
dobrá obživa	24	26	27	22
významný podnikatel	3	7	7	6

Postupné stárnutí populace, snižující se porodnost vyvolávají potřebu změn v sociálním zabezpečení. Pravděpodobné bude prodlužování věku odchodu do důchodu a povinné důchodové připojištění. Průzkum ukazuje, že mladí lidé tyto skutečnosti prozatím adekvátně nevnímají (vzhledem k věku je to sice pochopitelné, ale ukazuje to, že je nutné v této oblasti působit i na mládež).

Otázka: Kdy předpokládáte, že si začnete spořit na důchod?

do jednoho roku	6
do pěti let	10
do deseti let	22
do patnácti let	20
déle	30
nikdy	6

Regionální difference a difference podle pohlaví nejsou patrné.

Tabulka: Předpoklad spoření na důchod do pěti let

Praha	Ústí	muži	ženy
19	21	16	15

2.2. Další studium

Většina respondentů chce po ukončení střední školy pokračovat v dalším studiu (zejména dívky – 89 %).

Otázka: K životním plánům patří i další studium. Chcete po ukončení školy, kterou v současnosti

navštěvujete dále studovat?

Celkem	82
Praha	81
Ústí	85
muži	76
ženy	89

A více než polovina z nich má zájem studovat v zahraničí (zejména dívky a mladí lidé z Ústí nad Labem).

Otázka: Máte zájem studovat v zahraničí?

Celkem	48
Praha	48
Ústí	53
muži	43
ženy	53

Zhruba polovina těch, kteří chtějí pokračovat ve studiu, chce studovat vysokou školu a jen 5 % se hodlá vyučit, či vystudovat jinou střední školu.

Otázka: Jakou školu hodláte studovat?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
jinou SŠ, učiliště	5	1	7	3	7
vyšší odbornou školu	24	24	10	20	27
jazykovou školu	9	13	11	8	10
vysokou školu	44	43	55	47	44

Problémy v přijímacím řízení očekávají dvě pětiny respondentů (týká se to pochopitelně vysokých škol), nejmenší problémy očekávají mladí lidé z Ústí nad Labem (pravděpodobně jde o přítomnost vysoké školy v Ústí).

Otázka: Myslíte si, že na tuto školu budete přijat bez problémů?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
Ano	6	10	8	7	5
spíše ano	35	32	42	31	39
spíše ne	34	37	28	32	36

Ne	7	4	2	7	6
----	---	---	---	---	---

Další vzdělávání (zejména vysoká škola) představuje pro mladé lidi značnou hodnotu, více než dvě třetiny by se v případě nepřijetí pokusily o opakování přijímacího řízení i další rok.

Otázka: Pokud se na tuto školu nedostanete, budete se o to pokoušet příští (jiný) rok?

Celkem	70
Praha	73
Ústí	70
muži	65
ženy	76

Často se diskutuje problematika školného na vysokých školách. Kladně se k této otázce vyslovuje pouze čtvrtina respondentů.

Otázka: Myslíte si, že by problémy s nedostatkem míst na školách vyřešilo školné?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
Ano	5	6	7	5	4
spíše ano	19	19	20	20	18
spíše ne	39	34	44	32	47
Ne	20	24	12	21	20

Přestože se školným souhlasí jen čtvrtina dotázaných, pokud by bylo zavedeno, bylo by jej ochotno platit okolo 60 % dnešních středoškoláků.

Otázka: Byl(a) byste ochoten(a) v případě potřeby, nutnosti platit školné?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
Ano	31	39	26	29	33
spíše ano	31	26	34	31	32
spíše ne	13	11	13	8	18
Ne	6	4	8	7	6

Úplatek za přijetí na vysokou školu by bylo ochotno dát 14 % respondentů (mírně častěji mladí Pražané a chlapci).

Otázka: Byl(a) byste ochoten(a) v případě potřeby, dát úplatek, aby vás vzali na školu, o kterou usilujete?

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
Ano	7	9	6	11	3
spíše ano	7	8	4	8	6
spíše ne	20	18	21	18	22
Ne	39	39	46	31	48

V souvislosti se školným, ale sociální situací mladých studentů a jejich rodin se uvažuje o studentských půjčkách (některé banky půjčky garantované rodiči již poskytují). Myšlenku půjček podporují tři čtvrtiny středoškoláků (5 % je odmítá, 19 % se k věci nevyjádřilo), jde spíše o dívky.

Otázka: Myslíte si, že by měly být studentům poskytovány půjčky na studium:

	půjčky				
	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
Ne	5	6	4	7	3
ano, s garanci státu	70	70	72	62	79
ano, bez garance státu	6	6	7	6	6
ano	76	76	79	68	85

2.3. Životní úroveň

Špatnou životní úroveň udává každý osmý respondent (nevýznamně častěji jde o Ústí, kde je současně častěji udávána i velmi dobrá životní úroveň).

Otázka: Životní úroveň Vaší rodiny je:

	Celkem	Praha	Ústí	muži	ženy
velmi dobrá	18	11	20	22	15
spíše dobrá	64	69	60	62	68
spíše špatná	10	6	13	8	11
Špatná	2	4	1	2	2
neví, neumí posoudit	4	6	4	4	4

Pokusili jsme se získat odhad mladých lidí, jak se bude vyvíjet jejich životní úroveň v budoucnosti (prostřednictvím spotřeby – auto, dovolená). Výsledky by jistě potěšily národohospodáře, leasingové společnosti, CK a banky a potvrzují, že část mládeže je orientována na spotřebu.

Otázka: Kdy předpokládáte, že se zvýší Vaše životní úroveň tak, abyste mohl(a) realizovat?

	koupí dražšího auta	každoroční zahraniční dovolenou
do jednoho roku	2	11
do pěti let	11	19
do deseti let	27	20
do patnácti let	23	22
Déle	22	12
Nikdy	10	10

Optimističtější jsou mladí lidé z Ústí nad Labem a dívky.

Tabulka: Předpoklad realizace do pěti let:

	Praha	Ústí	muži	ženy
Koupě dražšího auta	11	16	14	11
každoroční zahraniční dovolená	25	33	23	34

2.4. Postoje k EU

Podle více než dvou třetin dotázaných přistoupení ČR k EU umožní volnost cestování, bydlení, práce (67 %), studium v EU a uznání kvalifikace (63 %), ale i ke zvýšení cen zboží (65 %). S EU jsou spojovány nejen výhody, ale i určité obavy. Např. výhody společného evropského trhu (47 %), bezpečnost státu a zlepšení mezinárodního postavení ČR, zvýšení životní úrovně (obojí 37 %) stojí v protikladu k tvrzení, že mnohé podniky nebudou konkurence schopné (53 %) a že se Češi stanou levnou pracovní silou (37 %).

Otázka: Co si myslíte, že nám přinese vstup do EU(at' již okamžitě, či v nedaleké budoucnosti)?

	ano	zčásti	ne
volnost cestování, bydlení, práce	67	27	5
studium v EU a uznání kvalifikace	63	32	4
finanční pomoc z EU pro ČR	35	47	17
další zlepšení životního prostředí	23	51	24
bezpečnost státu, zlepšení mezinárodního postavení ČR	37	48	12
snížení vlivu zahraničních mafií	8	28	60
zlepšení právního řádu, vymahatelnosti práva	21	55	21
urychlení reforem (důchody, ekonomika atd.)	24	45	28
výhody společného evropského trhu	47	39	12
zvýšení životní úrovně	37	42	18
zvýší se ceny	65	28	4
mnohé podniky nebudou konkurence schopné	53	33	11
o všem se bude rozhodovat v Bruselu	28	36	32
staneme se levnou pracovní silou	37	36	24
cizinci u nás všechno skoupí	34	36	27
ztratíme svoji kulturní odlišnost	27	32	38

Respondenti z ekonomicky postiženějšího regionu (Ústí nad Labem) spojují s EU jak pozitivní tak negativní očekávání a to prakticky ve všech položkách námi užitě škály. Dívky vykazují oproti chlapcům daleko více negativních očekávání (zvýšení cen, nekonkurenčnost podniků, Češi jako levná pracovní síla, ztráta kulturní odlišnosti, přenos rozhodování do Bruselu), chlapci oproti dívkám očekávají častěji finanční přínos z dotací EU, zlepšení právního řádu a vymahatelnosti práva

Tabulka: Přínos EU (odpovědi „ano“)

	Praha	Ústí	muži	ženy
volnost cestování, bydlení, práce	66	68	67	68
studium v EU a uznání kvalifikace	63	58	62	62
finanční pomoc z EU pro ČR	27	41	36	31
další zlepšení životního prostředí	17	25	24	21
bezpečnost státu, zlepšení postavení ČR	28	38	33	40
snížení vlivu zahraničních mafií	7	11	11	6
zlepšení právního řádu, vymahatelnost práva	18	24	26	17
urychlení reforem (důchody, ekonomika atd.)	19	33	22	25
výhody společného evropského trhu	47	41	47	48
zvýšení životní úrovně	38	42	39	36
zvýší se ceny	63	61	60	70
mnohé podniky nebudou konkurence schopné	44	55	46	60
o všem se bude rozhodovat v Bruselu	22	28	24	32
staneme se levnou pracovní silou	24	39	33	40
cizinci u nás všechno skoupí	25	40	32	36
ztratíme svoji kulturní odlišnost	19	30	25	30

3. Využívání a dostupnost technologií u dětí staršího věku (Žáci základních škol a používání moderních prostředků komunikace a VT)

Žáci základních škol podle výsledků našeho výzkumu¹ poměrně často používají moderní prostředky komunikace a výpočetní techniku (dále jen IT). Nejčastěji jde o mobilní telefon (87 %), počítač (75 %).

Skutečnost, že čtecí zařízení CD-ROM užívá je 47 % respondentů může kromě jiného odkazovat např. ke stáří využívaných počítačů. Internet využívá 57 % dotázaných žáků, ale elektronickou poštu jen 36 % (Internet tedy slouží k hledání informací, zábavě a podobně). Herní konzole používá 28 % respondentů, laptop jen 9 % žáků.

Otázka: Co alespoň jednou týdně používáš?

Mobilní telefon	87
Počítač	75
Internet	57
Elektronickou poštu, e-mail	36
Čtecí zařízení CD-ROM	47
Herní konzole	28
Laptop	9

Žáci obvykle používají tyto prostředky současně. Například ti, kdož používají mobilní telefon v 66 % případů používají počítač a v 52 % případů Internet

Tabulka: Souběžné využívání IT

	počítač	Internet	e-mail	CD-ROM	konzole	laptop
Mobilní telefon	66	52	33	43	25	8
Počítač	-	53	34	46	26	8
Internet		-	34	35	21	8
e-mail			-	24	14	6
CD-ROM				-	21	7
Herní konzole					-	5

¹ Reprezentativní výzkum dětí staršího školního věku, N = 1239, sběr dat proběhl v květnu tohoto roku.

Mezi chlapci a dívkami se vyskytují poměrně značné rozdíly, chlapci častěji používají výpočetní a multimediální techniku (zejména CD-ROM a konzole o cca 30 bodů více). Dívky naopak častěji používají mobilní telefon (o 10 bodů častěji). Nejmenší rozdíl mezi oběma pohlavími je v případě používání elektronické pošty.

Tabulka: Diference mezi chlapci a dívkami ve využívání IT

	Pohlaví		D
	chlapci	dívky	
Mobilní telefon	82	92	+10
Počítač	83	68	- 15
Internet	61	54	- 7
E-mail	37	34	- 3
CD-ROM	65	31	- 34
Herní konzole	43	14	- 29
Laptop	13	6	- 7

Výsledky naznačují využívání IT narůstá mezi 7. a 8. ročníkem (zejména jde o elektronickou poštu a Internet). Výjimkou je dosti pochopitelně používání herní konzole (které pravděpodobně starší žáky již méně uspokojují).

Tabulka: Diference ve využívání IT podle ročníku školní docházky

	Ročník		
	sedmý	osmý	devátý
Mobilní telefon	85	87	89
Počítač	75	78	73
Internet	53	61	59
e-mail	30	40	37
CD-ROM	48	45	49
Herní konzole	37	24	24
Laptop	10	9	9

Shora naznačené poznatky plastičtěji dokladuje třídění dle dosaženého věku. Používání mobilního telefonu plynule narůstá k 93 %, používání Internetu a elektronické pošty poklesá od 14 roku, používání CD-ROM má svůj vrchol v 15 letech a podobně.

Tabulka: Diference ve využívání IT podle věku

	Věk				
	méně než 13 let	13 let	14 let	15 let	více než 15 let
Mobilní telefon	81	86	88	89	93
Počítač	68	77	76	74	70
Internet	43	53	63	59	55
e-mail	28	30	41	38	35
CD-ROM	42	49	45	52	42
Herní konzole	26	35	23	27	26
Laptop	13	8	9	10	10

Pravděpodobnost, že dítě bude využívat některé IT roste s výškou vzdělání rodičů (zejména jde o Internet, CD-ROM a elektronickou poštu). Výjimkou je herní konzole, kterou svým dětem dopřávají spíše rodiče se základním vzděláním.

Tabulka: Diference ve využívání IT podle vzdělání otce

	Vzdělání otce			
	základní	vyučen, střední bez maturity	vyučen s maturitou, střední s maturitou	vysokoškolské
Mobilní telefon	82	86	89	90
Počítač	77	65	78	82
Internet	51	43	62	72
e-mail	25	25	41	45
CD-ROM	45	39	51	54
Herní konzole	38	28	31	21
Laptop	6	9	8	14

Tabulka: Diference ve využívání IT podle vzdělání matky

	Vzdělání matky			
	základní	vyučena, střední bez maturity	vyučena s maturitou, střední s maturitou	vysokoškolské
Mobilní telefon	78	89	88	89
Počítač	68	70	76	83
Internet	47	50	60	66
e-mail	22	30	38	44
CD-ROM	41	39	50	56
Herní konzole	35	29	26	30
Laptop	6	9	8	14

Využívání IT má určitou tendenci narůstat s velikostí sídla kromě počítače). Rozdíly mezi nejmenšími obcemi a největšími městy nejsou kromě CD-ROM (o 13 bodů více), Internetu a elektronické pošty (o 8 bodů více) příliš vysoké (u laptopu, počítače, mobilního telefonu a herní konzol se pohybují od 3 do 5 bodů).

Tabulka: Diference ve využívání IT podle velikosti obce

	Velikost obce (počet obyvatel)					
	do 500	do 2000	do 5000	do 20000	do 100000	nad 100000
Mobilní telefon	86	87	82	83	89	91
Počítač	76	75	80	71	76	79
Internet	54	53	60	54	61	62
e-mail	33	29	25	32	42	41
CD-ROM	41	40	50	49	51	54
Herní konzole	27	24	28	37	26	32
Laptop	8	6	8	10	10	11

Vzhledem k tomu, že jsou k dispozici výsledky výzkumu Eurobarometr CZ z roku 2002, máme možnost porovnat výsledky zjištěné u souboru žáků základních škol s výsledky studující a ostatní mládeže a výsledky získané v členských zemích EU (rok 2001).

Presentovaná data naznačují, že míra užívání IT se stabilizuje již ve starším školním (nárůst je patrný jen u elektronické pošty) a ve srovnání s průměrem členských zemí EU naše mládež používá IT častěji.

Tabulka: Diference ve využívání IT podle výzkumů IDM

	ZŠ 2003	Eurobarometr CZ 2002		Eurobarometr EU 2001
		studující	pracující	
Mobilní telefon	87	81	86	80
Počítač	75	76	73	56
Internet	57	58	55	37
Elektronickou poštu, e-mail	36	45	55	31
Čtecí zařízení CD-ROM	47	41	31	26
Herní konzole	28	9	6	24
Laptop	9	11	6	5

Poznámka:

Eurobarometr EU byl realizován v roce 2001 na vzorku mládeže členských zemí EU ve věku 15 - 24 let

2) Eurobarometr CZ byl realizován v roce 2002 na vzorku české mládeže ve věku 15 – 24 let

4. Shrnutí

Jedním ze závažných problémů většiny mladých lidí je nalezení vhodného samostatného bydlení. Zhruba sedmina respondentů předpokládá bydlení u rodičů, více než třetina takovou možnost nemá a polovina dotázaných je připravena hledat samostatné bydlení.

Vyšší potřebu samostatného bydlení shledáváme u děvčat (odráží se to i v jejich zájmu o stavební spoření i zájmu o získání nájemního bytu (ale v nižších, než na našem trhu se vyskytujících cenách). Dostupnost bydlení v mimopražském regionu se promítá do zájmu o stavební spoření (nižší ceny bytů, pozemků, stavebních prací se promítají i do cílové částky stavebního spoření, v Praze obvykle stavební spoření nestačí na pořízení samostatného bydlení).

Zhruba polovina mladých lidí se domnívá, že do pěti let získá nájemní byt, necelá pětina byt v osobním vlastnictví, necelá desetina vlastní dům.

Z hlediska sňatku dotázaní preferují citové vztahy, důvěru v partnera a jeho vlastnosti (86 %), silný citový vztah, lásku (85 %), ale i finanční zajištění, ukončené vzdělání, ekonomickou samostatnost a přiměřený výdělek (okolo 65 %). Na okraji zájmu zůstává jistota podpory ze strany státu (26 %). Děvčata mají pravděpodobně ve vztahu ke sňatku zodpovědnější postoje (obdobně mladí lidé z Ústí nad Labem).

Mladí lidé vcelku obecně uznávají potřebu manželství (výchova dětí, zajištění partnerů), nicméně nejvyšší podíl (odpovědi typu rozhodně ano, spíše ano) - 55 %

respondentů se domnívá, že děti lze vychovávat i mimo manželství. Tento doklad rozvolňování tradičních vztahů je sice v souladu s obecnými trendy v Evropě i jinde, nicméně je výzvou pro úvahy typu „co lze udělat pro zlepšení demografického vývoje“.

Manželství jako instituce je rozporuplně hodnocena (chlapci zdůrazňují výchovu dětí – která ovšem obvykle spočívá na matkách a následně omezení své svobody, děvčata naznačují možnost výchovy dětí bez partnera).

Odpovědnost dívek ve vztahu k rodičovství se projevuje ve vyšším používání antikoncepce (více či méně často ji používá 67 % dívek, oproti 38 % u chlapců), vyšší společenský tlak na dodržování tradičních hodnot se projevuje i regionálním srovnáním.

Vzhledem k tomu, že se obvykle řada dětí rodí neplánovitě, jsme se zabývali i problematikou nechtěného těhotenství. Každý dvacátý chlapec by v případě neplánovaného těhotenství trvalé partnerky resignoval na převzetí příslušné odpovědnosti, v případě náhodné partnerky by tak učinil již každý sedmý (přičemž většina vlastně ani neví, jak by situaci řešila).

U dívek je situace poněkud lepší. Údaje ale nesvědčí více dívek v kvalitu jejich současných vztahů (jen 61 % by v případě neplánovaného těhotenství s trvalým partnerem volilo sňatek, 6 % potrat, 16 % porod bez sňatku). V případě náhodné známosti by potrat volila více než třetina dívek – to nesvědčí o kvalitě výchovy k rodičovství, znalosti o zdravotních rizicích potratu jsou pravděpodobně nízké.

Pozitivnější jsou názory na plánovaný počet dětí. Přes trvale poklesající křivku porodnosti dospívající mládež do jisté míry ve svých plánech replikuje minulý demografický vývoj – děti nechce mít jen okolo 6 % dotázaných. Vyšší ochota mít děti se projevuje u dívek a v mimopražském regionu.

Skutečnosti, které během následujících cca 10 let tyto představy o počtu dětí radikálně změní, by měly být předmětem politiky státu ve větší míře než dosud. Nelze pravděpodobně spoléhat jen na ekonomická opatření, či odvolávání se na hodnotové orientace, respektive resignovat na možnost zlepšovat propagační klima v naší zemi.

Materiální zajištění v představách mladých lidí nehraje zanedbatelnou roli (mladí lidé chtějí především stát na svých vlastních nohách a mít možnost dostatečného výdělku). Dívky obecně kladou důraz na dovršení plnoletosti, ukončené vzdělání, jistotu podpory ze strany rodiny a dostatečný finanční příjem.

Dívky a mladí Pražané mají poměrně přesnější představu o tom, že výdaje spojené s narozením dítěte a prvním rokem jeho života, nejsou zanedbatelné. Přiměřené představy má okolo třetiny mladých lidí. Podobně nevalně dopadl i dotaz na znalost dávek pro rodinu a dítě, znalost udává 36 % respondentů (43 % žen).

Podobně rozpačitě respondenti odpovídají na otázku po délce mateřské dovolené (alespoň u dívek bychom očekávali lepší znalost).

Jedním ze zdrojů nárůstu podílu matek – samozivitelek je zneužívání sociálních dávek (vynucených i stávající právní úpravou možností matek na mateřské dovolené si vydělávat – v současnosti se uvažuje o zrušení těchto omezení). Zhruba třetina mladých lidí by byla ochotna kvůli finanční dotaci pro nesezdané matky ochotna podvádět (poněkud více ženy).

Respondenti byli dále požádáni, aby zkusili odhadnout v jakém časovém horizontu se odehrají některé významné události jejich života. Do pěti let předpokládá sňatek pouze 14% dotázaných, častěji jde o ženy. Řádově do 30 let věku si manželství plánují dvě třetiny respondentů. Zdrženlivěji se ve vztahu ke sňatku vyjadřují mladí Pražané a muži.

Do pěti let předpokládá narození prvního dítěte pouze 17 % dotázaných, častěji jde o ženy. Řádově do 30 let věku jde o polovinu dotázaných (53 %, muži 51 %, ženy 70 %). Více než čtvrtina respondentů plánuje první dítě až spíše po třicítce. První dítě si nepřeje 5 % dotázaných. Do pěti let předpokládá narození druhého dítěte pouze 14 % dotázaných. Řádově do 30 let věku jde o třetinu dotázaných (spíše Pražané). Zhruba dvě pětiny respondentů plánují druhé dítě až spíše po třicítce (spíše muži). Druhé dítě si nepřeje 10 % dotázaných (častěji muži).

Zhruba třetina respondentů předpokládá, že při hledání prvního zaměstnání nebude mít problémy, optimističtější jsou chlapci, region nehraje větší vliv. Předpokládaným důvodem obtíží je nezájem o absolventy a skutečnost, že nabízené platy jsou nízké. Zde již se projevuje vyšší nezaměstnanost v Ústí nad Labem (místa nejsou), dívky si stěžují na diskriminaci. Skutečnost, že získají pracovní místo do 3 měsíců od ukončení školy uvádí nejčastěji mladí Pražané a chlapci.

Kritičtější k nezaměstnanosti jako sociálnímu jevu jsou mladí lidé z ekonomicky ohroženého regionu a dívky. Představu, že mladí lidé by v případě nezaměstnanosti měli vzít jakoukoliv práci, respondenti odmítají, chtějí uplatnit svou nabytou kvalifikaci (přesněji získané vzdělání), chtějí pracovat v oboru, ale neodmítají ani rekvalifikace, třetina je ochotna

brát podporu a pracovat v šedé ekonomice. Srovnáme-li Prahu a Ústí, zjistíme, že situace v regionu vede mladé lidi k širšímu pojmání strategií při vybírání místa (práci načerno by ovšem častěji přijali mladí Pražané – o 13 bodů, pravděpodobně proto, že hlavní město skýtá více příležitostí tohoto typu). Chlapci zdůrazňují dobře placenou práci, vlastní podnikání, ale i práci „načerno“.

MPSV hledá cesty jak snížit nezaměstnanost absolventů škol a pomoci jim získat pracovní zkušenosti (např. stáže). Takové řešení je pravděpodobně přijatelnější v regionech ohrožených nezaměstnaností a pro dívky (okolo 73 %, o 20 bodů častěji než mladí Pražané a chlapci).

Rozdíl mezi mzdou a podporou v nezaměstnanosti dostatečně nemotivuje mladé nezaměstnané k hledání zaměstnání. Podle našeho průzkumu se můžeme domnívat, že takováto demotivace se týká cca 20 % absolventů. Diference podle pohlaví nejsou výrazné. Pražané jsou realističtější.

Dále nás zajímali názory na platový postup v časové perspektivě. Co do získání průměrného platu jsou respondenti dosti optimističtí. Nadprůměrné očekávání v tomto ohledu vykazují chlapci a mladí lidé z Ústí nad Labem.

Mladí lidé mají zájem o výkon řídicích funkcí, jejich očekávání v tomto směru nejsou příliš reálná. Vyšší očekávání ve vztahu k řídicím funkcím vykazují chlapci.

Zhruba 30 % mladých lidí očekává, že do pěti let získá alespoň roční pracovní zkušenost v zahraničí. Regionální difference nejsou patrné, zajímavé je, že jsou to dívky, které častěji očekávají, že do pěti let získá alespoň roční pracovní zkušenost v zahraničí.

Mladí lidé mají poměrně značný zájem o samostatné podnikání, vyšší ochotu k podnikání vykazují chlapci, regionální difference nejsou patrné.

Spoření na důchod předpokládá v nejbližších pěti letech jen 16 % respondentů. Regionální difference a difference podle pohlaví nejsou patrné.

Špatnou životní úroveň udává každý osmý respondent (nevýznamně častěji jde o Ústí, kde je současně častěji udávána i velmi dobrá životní úroveň).

Většina respondentů chce po ukončení střední školy pokračovat v dalším studiu (zejména dívky – 89 %). A více než polovina z nich má zájem studovat v zahraničí (zejména dívky a mladí lidé z Ústí nad Labem). Zhruba polovina těch, kteří chtějí pokračovat ve studiu, chce studovat vysokou školu a jen 5 % se hodlá vyučit, či vystudovat jinou střední školu.

Problémy v přijímacím řízení očekávají dvě pětiny respondentů (týká se to pochopitelně vysokých škol), nejmenší problémy očekávají mladí lidé z Ústí nad Labem (pravděpodobně jde o přítomnost vysoké školy v Ústí).

Další vzdělávání (zejména vysoká škola) představuje pro mladé lidi značnou hodnotu, více než dvě třetiny by se v případě nepřijetí pokusily o opakování přijímacího řízení i další rok.

Školné na vysokých školách podporuje pouze čtvrtina respondentů. Pokud by bylo zavedeno, bylo by jej ochotno platit okolo 60 % dnešních středoškoláků. Úplatek za přijetí na vysokou školu by bylo ochotno dát 14 % respondentů (mírně častěji mladí Pražané a chlapci).

V souvislosti se školným, ale sociální situací mladých studentů a jejich rodin se uvažuje o studentských půjčkách (některé banky půjčky garantované rodiči již poskytují). Myšlenku půjček podporují tři čtvrtiny středoškoláků (5 % je odmítá, 19 % se k věci nevyjádřilo), jde spíše o dívky.

Podle více než dvou třetin dotázaných přistoupení ČR k EU umožní volnost cestování, bydlení, práce (67 %), studium v EU a uznání kvalifikace (63 %), ale i ke zvýšení cen zboží (65%). S EU jsou spojovány nejen výhody, ale i určité obavy. Např. výhody společného evropského trhu (47 %), bezpečnost státu a zlepšení mezinárodního postavení ČR, zvýšení životní úrovně (obojí 37 %) stojí v protikladu k tvrzení, že mnohé podniky nebudou konkurence schopné (53 %) a že se Češi stanou levnou pracovní silou (37 %).

Respondenti z ekonomicky postiženějšího regionu (Ústí nad Labem) spojují s EU jak pozitivní tak negativní očekávání a to prakticky ve všech položkách námi užitě škály. Dívky vykazují oproti chlapcům daleko více negativních očekávání (zvýšení cen, nekonkurenčnost podniků, Češi jako levná pracovní síla, ztráta kulturní odlišnosti, přenos rozhodování do Bruselu), chlapci oproti dívkám očekávají častěji finanční přínos z dotací EU, zlepšení právního řádu a vymahatelnosti práva.

Žáci základních škol poměrně často používají moderní prostředky komunikace a výpočetní techniku. Nejčastěji jde o mobilní telefon (87 %), počítač (75 %). Obvykle používají tyto prostředky současně. Například ti, kdož používají mobilní telefon v 66 % případů používají počítač a v 52 % případů Internet.

Chlapci častěji používají výpočetní a multimediální techniku (zejména CD -ROM a konzole o cca 30 bodů více). Dívky naopak častěji používají mobilní telefon (o 10 bodů častěji). Nejmenší rozdíl mezi oběma pohlavími je v případě používání elektronické pošty.

Využívání IT narůstá mezi 7. a 8. ročníkem (zejména jde o elektronickou poštu a Internet). Používání mobilního telefonu plynule narůstá s věkem (k 93 % v 15 letech), používání Internetu a elektronické pošty poklesá od 14 roku, používání CD-ROM má svůj vrchol v 15 letech a podobně.

Pravděpodobnost, že dítě bude využívat některé IT roste s výškou vzdělání rodičů (zejména jde o Internet, CD-ROM a elektronickou poštu). Výjimkou je herní konzole, kterou svým dětem dopřávají spíše rodiče se základním vzděláním.

Využívání IT má dále určitou tendenci narůstat s velikostí sídla kromě počítače). Rozdíly mezi nejmenšími obcemi a největšími městy nejsou kromě CD -ROM (o 13 bodů více), Internetu a elektronické pošty (o 8 bodů více) příliš vysoké.

Vzhledem ke srovnání s výzkumu Eurobarometr CZ (2002) a Eurobarometr EU (2001) lze konstatovat, že míra užívání IT se stabilizuje již ve starším školním věku (nárůst je patrný jen u elektronické pošty) a ve srovnání s průměrem členských zemí EU naše mládež používá IT častěji.

Popis výběrového vzorku

Celkem bylo zpracováno 400 dotazníků, z toho 46 % chlapců. Věk respondentů ukazuje následující tabulka.

Tabulka: Věk respondentů

16 let	6
17 let	43
18 let a více	49

Tabulka: Studovaná škola

střední odbornou školu	37
gymnázium	39
střední odborné učiliště (maturitní obor)	16
střední odborné učiliště (nematuritní obor)	7

Tabulka: Studovaný ročník

první	4
druhý	49
třetí	44
čtvrtý	1

Tabulka: Kdy předpokládáte, že Budete se politicky angažovat a zastávat funkce v:

	do roku	do 5 let	do 10 let	do 15 let	déle	nikdy
politické straně	2	4	5	3	14	74
místní, městské samosprávě	2	3	5	8	10	63
na úrovni ČR (poslanec aj.)	2	2	3	4	6	75

Tabulka: Velikost místa bydliště:

do 2000 obyvatel	20
do 5 000 obyvatel	9
do 20 000 obyvatel	8
do 50 000 obyvatel	13
do 100 000 obyvatel	23
nad 100 000 obyvatel	23

INSTITUT DĚTÍ A MLÁDEŽE
Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

ZPRACOVAL: PHDr. FRANTIŠEK PELKA

SÁMOVA 3
101 00 PRAHA 10
ČESKÁ REPUBLIKA

tel./fax ++420 271 746 615

E-MAIL: SEKRETARIAT@IDM-MSMT.CZ

www.idm-msmt.cz